

Lakatos Júlia

Rendszertelen rendszer-ellenzékiesség?

Az egyiptomi Tahrir tértől Madridon át mára az Egyesült Államokat is elérte az utcai demonstrációk és a polgári engedetlenség hulláma. A magyar médiában is egyre több figyelmet kap az Occupy Wall Street nevű mozgalom, amelyik az utóbbi hónapban bontott szárnyat a tőzsdevilág szíve melletti Zuccotti Park-ban. A tüntetők immár negyedik hete táboroznak ott, és szándékaik szerint addig maradnak, amíg változást nem érnek el. Az arab tavasz, valamint az európai tüntetések „hagyományait” vállaló csoport egy sajátos rendszerellenes kezdeményezés csírája, amelyet egyre többen a Tea Party mozgalom potenciális baloldali megfelelőjének tartanak. Mi is ez az új jelenség, miben különbözik a Tea Party mozgalomtól és vajon a hazai ellenzéki megmozdulások mennyiben illeszkednek bele ebbe a trendbe?

Autonómia vs. hierarchia?

Az arab tavasz tüntetési hulláma világszerte megváltoztatta a politikai szerveződés jellegét. A legegyszerűbb problémafelvetésből is tömeges tiltakozási mozgalom és idővel konszolidált politikai erő válhat. Az Occupy Wall Street önkéntesek munkájára támaszkodó, alulról szervezett, a közvetlen, interaktív demokráciát szorgalmazó csoportosulás. „Rendszerellenes”, és nem kormányellenes, a nagytőke és annak képviselői ellen harcol, a középosztály és a jövő generációi védelmében. A tiltakozást a gazdasági válság következtében kiéleződött elitellenesség, az egekbe szökő munkanélküliség, valamint a gazdaság helyzetéből eredő általános félelem és elégedetlenség váltotta ki, ideológiától függetlenül. Nem tudni, mire szavaznának a tüntetők. Nincsenek vezetők, céljaik napról napra változnak. A csoport követeléseit megfogalmazandó napi kétszer közgyűlést tartanak. Mindenről szavaznak, és konszenzuális döntéseknek kell születniük.

Ahogy egy tüntető megfogalmazta, mozgalmuk nem a baloldal és a jobboldal harcáról, hanem az egyéni autonómia és a fennálló hierarchia összezsapásáról szól. Az üzenet pedig gyorsan követőkre talált, több mint egy tucat amerikai nagyvárosban szerveztek már támogató tüntetéseket, sőt világszerte akadnak követők. Magyarországon is alakult támogató Facebook-csoport, és idehaza is bekapcsolódtak a „békés világforradalomnak” nevezett globális tüntetésbe október 15-én. Azt, hogy a látszólag rendszertelen és kaotikus megmozdulásban „több lehet”, mint egy átlagos tiltakozásban, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a Campaign for America’s Future – ami évek óta intézményes szervezője a progresszív mozgalomnak – felvette a kapcsolatot a Wall Streetiekkel. A kapcsolatfelvételt annak érdekében kezdeményezték, hogy megvitassák, milyen módon lehetne kiterjeszteni a csoport céljait. Ezzel hivatalosan is elköteleznék a baloldali ideológia mellett az egyébiránt mind demográfiailag, mind ideológiailag heterogén tömeget. Ez hasonlít a Tea Party mozgalom felvirágoztatásának módjára, amit kampánytanácsadók és aktivisták formáltak hosszú hónapokon át, mire elérte jelenlegi arculatát és ismertségét. A két szervezet között azonban jelentős különbségek vannak.

Miben más a Tea Party?

Az Occupy Wall Street keménymagja javarészt városi, multikulturális háttérű fiatalokból áll. Akadnak köztük tanulók, munkanélküliek, liberális értelmiségiek és néhány médiaszemélyiség, mint Susan Sarandon színésznő, aki kilátogatott a táborba miután a rendőrök lefújták a tüntető tömeget könnygázzal. A Tea Party mozgalom támogatói ezzel szemben jóval idősebbek, anyagilag konszolidáltabbak és főleg vidékiek. Nemcsak demográfiai tekintetben különbözik azonban a két csoport. Az Occupy Wall Street egy internetes felhívást követően alakult meg, ezzel szemben a Tea Party felülről szerveződött.

Merőben mások a céljaik is, hiszen a Tea Party kifejezetten kormányellenes kezdeményezés, amelyik az állami kiadások, a költségvetési hiány és az államadósság csökkentését, valamint kisebb adókat követel. Ezzel szemben az Occupy Wall Street céljait jóval nehezebb meghatározni. Az eredeti felhívás szerint a nagyvállalatoknak és a bankoknak a politikára gyakorolt befolyása ellehetetleníti a demokráciát. Ezért politikai megtisztulást szeretnének, egészen pontosan egy elnöki bizottság felállítását, amelyik a politika és a nagytőke közötti összefonódásokat vizsgálja. Az utóbbi három hétben azonban számos érdekcsoport és szakszervezet csatlakozott a tüntetőkhez, így követeléseik saját bevallásuk szerint is sokfélék. Ahogy azt az Occupied Wall Street Journal nevű újságukban megfogalmazták; „Mi számítana győzelemnek? Az attól függ, kit kérdeznek a téren.” Egy dologban azonban nagyjából minden jelenlévő egyetért; akárhogy is működik a globális gazdaság, nem az ő érdekeiket képviseli.

Az Occupy Wall Street tehát a fennálló rendet, erőviszonyokat, az elit egészének létjogosultságát kérdőjelezi meg. Hendrik Hertzberg, a New Yorker magazin fő politikai kommentátora szerint az amerikai baloldal évtizedek óta kirekesztve érzi magát. Az „agynak” tekintett városi értelmiség, elszakadt Amerika „szívétől” és nem találja politikai képviselőjét, ami Magyarországról nézve ismerősnek, egyben furcsának hathat. A jelenség érdekessége, hogy míg a Tea Party mozgalom követeléseivel elvben érthetőek, hiszen két éve demokrata elnöke van az országnak, a Wall Street-en tüntetők Barack Obamát – aki kifejezetten „kisemberpárti” retorikával, és kisösszegű magánadományokkal jutott hivatalba – mára a nagyvállalatokkal lepaktáló, a nagytőke érdekeit képviselő politikusnak látják. Szemükben az elnök egyaránt része annak a „hibás” rendszernek, amelyet kritizálnak. Megmentette a bankokat, különösebb felelősségre vonás, szankció, vagy átalakítási kényszer nélkül, és gazdaságélénkítő csomagja sem hozta meg a várt fellendülést.

Vége a kapitalizmusnak?

Mindezek ismeretében tekinthető-e az Occupy Wall Street kialakulatlan, kevésbé politikai, sokkal inkább rendszerellenes frusztrációja komoly kapitalizmuskritikának? Egyelőre nem. Ennek számos oka van. Egyfelől a világos koncepció és célok hiánya, másfelől a tömeges támogatottság, valamint az alternatívaállítás képességének hiánya.

Nem állítjuk, hogy a kezdeményezés nem egy valós társadalmi problémára adott válasz. Ahogy a kapitalizmushoz hozzátartoznak a visszatérő válságok, úgy a válságok kialakulásának velejárói az antikapitalista tüntetések, és a rendszer bírálata. Láthatjuk azonban, hogy jelenleg nincsenek olyan világos, a politika nyelvére is lefordítható elképzelések, amelyekkel változás érhető el. A Tea Party mozgalom abban különbözik az Occupy Wall Street-től, hogy precízen megfogalmazott követeléseik vannak, és elegendő anyagi és társadalmi támogatottságuk ahhoz, hogy „belenyúljanak” a politika világába, képviselőket ajánljanak vagy támogassanak. A New Yorki tüntetés körülbelül 300-7000 fő között fluktuáló tömege messze nem közelíti meg a példának tekintett egyiptomi, spanyol, brit vagy görög tüntetések horderejét, „országbénító” hatását és érdekérvényesítő képességét.

Ráadásul az Egyesült Államok egyik kulturális alapja a szólásszabadság, ott még a Fehér Ház előtti látképhez is hozzátartozik, hogy az úttest túloldalán különböző csoportok tüntetnek. Az amerikai demokrácia feltételei között a manhattani események pusztán szerveződési formájukban tekinthetők újszerűnek. Nemhogy nem rázza meg a rendszert egy tüntetés, hanem éppenhogy bizonyíték annak működőképességére. Várhatóan vagy áldozatul esik a lehűlő időjárásnak és abbamarad, vagy átalakul egy intézményesült, professzionális mozgalommá.

Az amerikai kétpártrendszer sajátosságait ismerve, hazánktól eltérően, ez nem egy pártosodási folyamatot, sokkal inkább egy befolyásolási szervezetet jelent. Ez ugyan konszolidációt, a rendszerbe való betagolódást igényelne, amelynek következtében elveszítené jelenlegi támogatóinak egy részét, azonban ez esetben a kezdeményezés valódi befolyásra tehetne szert, és hosszútávon a Tea Party mozgalom baloldali megfelelőjévé válhatna.

A magyar „rendszer”ellenzék paradoxonja

Ha az Occupy Wall Street nem több egy átlagos városi antiglobalista tüntetésnél miért fontos mégis odafigyelni erre a kezdeményezésre Magyarországon? Azért, mert, ha nem is ilyen markánsan, hazánkban is egyre inkább megfigyelhető az alulról jövő szervezkedés a közösségi média segítségével, valamint a gazdasági válság által generált rendszer/kapitalizmuskritika. (pl. Egymillióan a sajtószabadságért csoport, a Kónya Péter és Árok Kornél nevével fémjelzett Szolidaritás mozgalom.) A hazai tiltakozások sajátos paradoxonja azonban, hogy idehaza egy olyan típusú ellenzék kezd kialakulni, amelyik ötvözi mind a Tea Party mozgalom, mind az Occupy Wall Street taktikáit és céljait, holott ezek egymással ellentétes elképzelések.

A Tea Party mozgalom kormány- és állam-ellenességével idehaza a foglaljuk el a Wall Street-et rendszerellenes, szociális kívánalmi társulnak! Összemosódik a kormánykritika és a gazdasági válság okozta elégedetlenség táplálta rendszerkritika. Az utca emberének jelszava valahogy így szól: több állami gondoskodást, nagyobb szabadságot a kormánytól. A két követelés azonban együtt nem megy. Főleg úgy, hogy a kormányzati felfogás éppen az ellenkező irányba mutat: kevesebb szociális támogatást, célzottabban, és nagyobb állami kontrollal. Mivel Magyarországon azonban nem elterjedt az öngondoskodás kultúrája így ez társadalmi ellenállásba ütközik a rászorulóknak és az eddigi kedvezményezettek részéről.

Ebből az érdekkonfliktusból születnek a hazai ellenzéki kezdeményezések a jelenlegi vezetéssel szemben, és ez okozza az ellentmondást a követelésekben is. Magyarországon a kormány-ellenzékiiség ma egyet jelent a rendszer-ellenzékiiséggel. Az ideológiai rendezetlenség azonban nem jelenti, hogy ne erősödhetnének meg ezek a szervezetek. Az LMP, valamint a Jobbik példája éppen azt mutatja, hogy amikor mindenki azt hitte, hogy megmerevedik a pártrendszer, civil, mozgalmi jellegű „rendszerellenes” kezdeményezések párttá tudtak alakulni, és be tudtak jutni a parlamentbe. Az Occupy Wall Street tanulsága, hogy demokráciában a rendszerellenesség önmagában még nem elegendő. Ahhoz, hogy politikai tényezővé válhasson egy kezdeményezés, előbb rendszert kell vinni a követelésekbe és anyagi, társadalmi tőkét állítani mögéjük.